

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مسلم خانی

مدرس:

- کارشناس عالی بازار کار

- پژوهشگر برتر ملی در حوزه خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی

- عضو کارگروه کارشناسی طراحی و تنظیم پیش نویس سیاست های
جهانی اشتغال (سال های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵) در سازمان بین المللی کار

- مربی و مشاور مهارت های کسب و کار و کارآفرینی

بر اساس الگوهای: گام به گام، NFTE، KAB و SIYB

- مدرس کارگاه های آموزشی خلاقیت و ذهن انگیزی و پرورش ایده

- مدرس سمینارهای آموزشی مهارت های مدیریتی و کارآفرینی سازمانی

E-mail: [moslem_khani @ yahoo.com](mailto:moslem_khani@yahoo.com)

WEB: fekrafarinan.blogfa.com

تلفن: ۰۲۱-۶۴۴۹۲۶۷ و ۰۳-۶۴۹۲۵-۹۱۲

پیر تهی کیسه بی خانه ای
داشت مکان در دل ویرانه ای
گنج زری بود در آن خاکدان
چون پری از دیده مردم نهان
جای گدا بر سر آن گنج بود
لیک ز غفلت به غم و رنج بود
روز به در یوزگی از بخت شوم
شام به ویرانه درون همچو بوم
عاقبت از ناله و اندوه و رنج
مرد گدا مرد و نهان ماند گنج
ای شده غافل ز غم و رنج خویش
چند نداری خبر از گنج خویش
از ره غفلت به گدایی رسی
گر به خود آیی به خدایی رسی
دیده اگر جانب خود واکنی
در تو بود آنچه تمنا کنی

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

تعریف کلی فضای (محیط) کسب و کار:

فضای کسب و کار (محیط کسب و کار) عبارت است از مجموعه عواملی که در اداره یا عملکرد بنگاه های کسب و کار موثر هستند اما تقریبا خارج از کنترل مدیران بنگاه ها قرار دارند

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

– با استناد به گزارش سال ۲۰۱۴ بانک جهانی، رتبه ایران در بین
۱۸۹ کشور جهان در شاخص ”سهولت فضای کسب و کار“
(شاخص پایش فضای(محیط) کسب و کار)
۱۵۲ می باشد!

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

عوامل مهم موثر بر فضای (محیط) کسب و کار عبارتند از:

الف- مولفه های ملی محیط کسب و کار (۲۱ مولفه ملی موثر بر بهبود فضای کسب و کار با استناد به گزارش مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی ایران)

**ب- شاخص های یازده گانه "سهولت فضای کسب و کار"
(با استناد به گزارش ۲۰۱۴ بانک جهانی)**

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

**الف: بیست و یک مولفه ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در
ایران**

**(با استناد به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)
{نتایج ۱۲ دوره گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب و کار در
ایران (۹۲-۱۳۸۹)}**

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– مشکلات و مسائل دریافت تسهیلات وام از بانک ها

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۷/۷۹ از ۱۰ می باشد

{رتبه اول موانع و مشکلات} {بیشترین نارضایتی}

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– بی ثباتی در قیمت مواد اولیه

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۷/۴۵ از ۱۰ می باشد

(رتبه دوم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– ضعف بازار سرمایه در تامین مالی و نرخ بالای تامین سرمایه از
بازار غیر رسمی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۷/۲۰ از ۱۰ می باشد

(رتبه سوم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– بی تعهدی شرکت ها و موسسات دولتی به پرداخت به موقع
بدهی خود به پیمانکاران

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۶/۸۸ از ۱۰ می باشد

(رتبه چهارم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– اعمال تحریم های بین المللی علیه ایران

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۷۹ از ۱۰ می باشد

(رتبه پنجم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– نرخ بالای بیمه اجباری نیروی انسانی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۷۴ از ۱۰ می باشد

(رتبه ششم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– وجود مفاسد اقتصادی در دستگاه های حکومتی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۵۵ از ۱۰ می باشد

(رتبه هفتم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– بی ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه گذاری

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۴۳ از ۱۰ می باشد

(رتبه هشتم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– قیمت گذاری غیر منطقی محصولات تولیدی توسط دولت
و نهادهای حکومتی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه)
۶/۴۰ از ۱۰ می باشد

(رتبه نهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– زیاد بودن تعطیلات رسمی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۱۰ از ۱۰ می باشد

(رتبه دهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– محدودیت قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۶/۰۷ از ۱۰ می باشد

(رتبه یازدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

**– ضعف دادسراها در رسیدگی موثر به شکایت ها و اجبار
طرف های قرارداد به انجام تعهدات**

**از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۶/۰۲ از ۱۰ می باشد**

(رتبه دوازدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– تولید کالاها و محصولات غیر استاندارد، تقلبی و عرضه نسبتاً بدون محدودیت آن به بازار

**از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه)
۵/۸۰ از ۱۰ می باشد**

(رتبه سیزدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– برگشت چک های مشتریان و همکاران در حوزه کسب و کار

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه

۵/۸۰ از ۱۰ می باشد

(رتبه چهاردهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– عرضه کالاها و محصولات خارجی قاچاق در بازار داخلی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۵/۶۱ از ۱۰ می باشد

(رتبه پانزدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– موانع تعرفه ای صادرات محصولات و واردات مواد اولیه

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۵/۵۳ از ۱۰ می باشد

(رتبه شانزدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– تعرفه پایین کالاهای وارداتی و رقابت غیر منصفانه محصولات رقیب خارجی در بازار

**از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۵/۲۶ از ۱۰ می باشد**

(رتبه هفدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– تمایل مردم به خرید کالاها و محصولات خارجی و تقاضای کم
برای محصولات مشابه ایرانی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۵/۱۳ از ۱۰ می باشد

(رتبه هیجدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– ضعف نظام توزیع و مشکلات رساندن محصول به دست مصرف کننده نهایی

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۴/۹۰ از ۱۰ می باشد

(رتبه نوزدهم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– ضعف زیر ساخت های بنگاه های کسب و کار
(تامین حمل و نقل)

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۴/۸۱ از ۱۰ می باشد
(رتبه بیستم موانع و مشکلات)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های ملی مهم موثر بر محیط کسب و کار در ایران

– ضعف زیر ساخت های بنگاه های کسب و کار (تامین برق)

از نظر صاحبان بنگاه های کسب و کار ایرانی نمره این مؤلفه
۳/۹۴ از ۱۰ می باشد

(کمترین نارضایتی در بین ۲۱ مؤلفه }رتبه بیست و یکم موانع
و مشکلات {)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

**ب: جایگاه ایران در شاخص های یازده گانه سهولت فضای کسب
و کار بر اساس گزارش ۲۰۱۴ بانک جهانی**

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

شروع کسب و کار

تعداد مراحل

زمان مورد نیاز

حداقل سرمایه مورد نیاز

رتبه ایران در این مؤلفه: ۱۰۷

رتبه کشور گرجستان: ۸

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

اخذ مجوزهای کسب و کار

تعداد مراحل

زمان مورد نیاز

حداقل سرمایه مورد نیاز

رتبه ایران در این مولفه: ۱۶۹

رتبه کشور گرجستان: ۲

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

دسترسی آسان به انرژی الکتریکی

تعداد مراحل

زمان مورد نیاز

هزینه (درصدی از درآمد سرانه)

رتبه ایران در این مؤلفه: ۱۶۹

رتبه کشور امارات : ۴

رویکردها و راهبردهای اصلی توسعه کارآفرینی و اشتغال

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

سهولت پرداخت مالیات

تعداد مراحل

زمان مورد نیاز

هزینه (درصدی از درآمد سرانه)

رتبه ایران در این مولفه: ۱۳۹

رتبه کشور امارات : ۱

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

ثبت مالکیت

تعداد پرداخت ها

زمان مورد نیاز

هزینه (درصدی از درآمد سرانه)

رتبه ایران در این مؤلفه: ۱۶۸

رتبه کشور گرجستان: ۱

رویکردها و راهبردهای اصلی توسعه کارآفرینی و اشتغال

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

اخذ اعتبار

قدرت حقوق قانونی

عمق اطلاعات اعتباری

پوشش بخش عمومی

پوشش بخش خصوصی

رتبه ایران در این مولفه: ۸۶

رتبه کشور گرجستان: ۴

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

حمایت از سهامداران خرد

افشاء اطلاعات

مسئولیت مدیر

قدرت حمایت از سهامدار

سهولت شکایت

رتبه ایران در این مولفه: ۱۴۷

رتبه کشور قزاقستان: ۱۰

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مؤلفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

اجرای قراردادها

مراحل (تعداد)

زمان (روز)

هزینه (درصد از ارزش خواسته)

رتبه ایران در این مؤلفه: ۵۱

رتبه کشور آذربایجان: ۲۸

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

تجارت فرامرزی

اسناد صادرات(تعداد)

زمان صادرات(روز)

هزینه صادرات(دلار)

اسناد واردات(تعداد)

زمان واردات(روز)

هزینه واردات(دلار)

رتبه ایران در این مولفه: ۱۵۳

رتبه کشور امارات: ۴

رویکردها و راهبردهای اصلی توسعه کارآفرینی و اشتغال

مولفه های یازده گانه شاخص سهولت فضای کسب و کار

ورشکستگی

زمان (سال)

هزینه (درصدی از ارزش دارایی)

نرخ بازستانی (سنت به ازای دلار)

رتبه ایران در این مولفه: ۱۲۹

رتبه کشور بحرین: ۲۷

به نام خدا

وضعیت ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی، ۲۰۱۴

گزارش‌های سالانه سهولت انجام کسب و کار که از سال ۲۰۰۵ توسط بانک جهانی منتشر می‌شوند به ارزیابی مقررات و محیط حقوقی و اداری کسب و کار در کشورهای مختلف پرداخته و ۱۸۹ کشور جهان را بر این اساس رتبه‌بندی می‌کنند. در این گزارش‌ها مراحل، زمان و هزینه انجام کسب و کار در قالب ۱۰ شاخص متفاوت محاسبه می‌شوند. در گزارش سال ۲۰۱۴، ایران با ۷ رتبه تنزل نسبت به ۲۰۱۳، در رتبه ۱۵۲ از میان ۱۸۹ کشور قرار گرفته است. سنکایور در رتبه نخست و کشورهای هنگ‌کنگ، نیوزیلند، آمریکا، دانمارک، مالزی، کره جنوبی، گرجستان، ژاپن و انگلیس در رتبه‌های دوم تا دهم برترین کشورها قرار گرفته‌اند. وضعیت کشور در شاخص‌های یاد شده در سال ۲۰۱۴ و در مقایسه با بهترین وضعیت از مجموعه کشورهای سند چشم‌انداز در جدول ۱ آمده است. همچنین روند تغییرات رتبه ایران از سال ۲۰۱۱ تاکنون در جدول ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۱. مقایسه وضعیت گزارش انجام کسب و کار در ایران با بهترین کشور سند چشم‌انداز

ایران	بهترین عملکرد منطقه	نمابر و مؤلفه
رتبه ۱۰۷	گرجستان با رتبه ۸	شروع کسب و کار
مرحله ۸	گرجستان ۲ مرحله	مراحل (تعداد)
روز ۱۶	گرجستان ۲ روز	زمان (روز)
درصد ۰/۴	گرجستان، امارات، عربستان، رژیم اشغالگر قدس و آذربایجان (۰) درصد	حداقل سرمایه مورد نیاز (درصدی از درآمد سرانه)
درصد ۳/۱	قزاقستان ۰/۸ درصد	هزینه (درصدی از درآمد سرانه)
رتبه ۱۶۹	گرجستان با رتبه ۲	لحظ مجوزهای ساخت و ساز
مرحله ۱۶	گرجستان ۹ مرحله	مراحل (تعداد)
روز ۳۱۹/۵	بحرین ۶۰ روز	زمان (روز)
درصد ۳۲۴/۷	قطر ۱/۱ درصد	هزینه (درصدی از درآمد سرانه)
رتبه ۱۶۹	امارات با رتبه ۴	دسترسی به انرژی الکتریکی
مرحله ۷	امارات ۳ مرحله	مراحل (تعداد)
روز ۱۴۰	امارات ۳۵ روز	زمان (روز)
درصد ۶۹۴/۹	قطر ۴ درصد	هزینه (درصدی از درآمد سرانه)
رتبه ۱۳۹	امارات با رتبه ۱	سهولت پرداخت مالیات
پرداخت ۲۰	عربستان ۳ پرداخت	پرداخت‌ها (تعداد)
ساعت ۳۴۴	امارات ۱۲ ساعت	زمان (ساعت)
درصد ۴۴/۱	قطر ۱۱/۳ درصد	نرخ کلی (درصد)
رتبه ۱۶۸	گرجستان با رتبه ۱	ثبت مالکیت
مرحله ۹	گرجستان ۱ مرحله	مراحل (تعداد)
روز ۳۶	گرجستان ۲ روز	زمان (روز)
درصد ۱۰/۸	گرجستان (۰) درصد	هزینه (درصدی از ارزش ملک)
رتبه ۸۶	گرجستان با رتبه ۴	لحظ اعتبار
۴	قرقیزستان ۱۰	قدرت حقوق قانونی (۰ تا ۱۰)
۵	گرجستان، ارمنستان ۶	عمق اطلاعات اعتباری (۰ تا ۶)
درصد ۴۱/۶	عمان ۳۷/۳ درصد	پوشش بخش عمومی (درصد)
درصد ۳۲/۳	رژیم جمهوریئیستی ۱۰۰ درصد	پوشش بخش خصوصی (درصد)
رتبه ۱۴۷	قزاقستان با رتبه ۱۰	حمایت از سهامداران خود
۷	قزاقستان، ترکیه، گرجستان ۹	انشا (۰ تا ۱۰)
۴	رژیم جمهوریئیستی ۹	مسئولیت مدیر (۰ تا ۱۰)
۳/۷	قزاقستان ۸	قدرت حمایت از سهامدار (۰ تا ۱۰)
-	قزاقستان ۹	سهولت شکایت (۰ تا ۱۰)

نتایج ۱۲ دوره گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار در ایران

اشاره

گروه مطالعات محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از پاییز ۱۳۸۹ تاکنون در پایان هر فصل، ارزیابی تشکلهای اقتصادی سراسر کشور، از وضعیت مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران را با ابزار پرسشنامه استخراج و نتایج آن را در قالب گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار در ایران را منتشر می‌کند. «محیط کسب‌وکار عبارت است از مجموعه عواملی که در اداره یا عملکرد بنگاهها مؤثراند، اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاهها قرار دارند». با استفاده از این تعریف، عملیاتی می‌توان مؤلفه محیط کسب‌وکار را در یک منطقه یا کشور، در یک بخش، نظیر کشاورزی و نیز در زمان‌های مختلف، شناسایی و اندازه‌گیری کرد.

با وجود گزارش‌های جهاتی (مانند گزارش بانک جهانی)، پایش ملی محیط کسب‌وکار، چه ضرورتی دارد؟ صرفنظر از اشکالات نظری گزارش انجام کسب‌وکار (بانک جهانی)، مؤلفه‌های این نوع گزارش‌ها، معمولاً همه واقعیت‌های روز بازار و کسب‌وکار در ایران (مانند فرهنگ کاری و مفاسد اقتصادی) را پوشش نمی‌دهند و وضعیت محیط کسب‌وکار در ایران را به تفکیک استان‌ها و بخش‌های اقتصادی نیز ارائه نمی‌کنند. در حالی که سیاستگذاران و تصمیم‌سازان اقتصاد ایران به تحلیل‌ها و اطلاعات روزآمد، مستمر و به تفکیک استان‌ها و بخش‌های اقتصادی از موانع سرمایه‌گذاری و تولید و اداره بنگاهها نیاز دارند.

روش استخراج و سنجش مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار

برای شناسایی و تعریف مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران، در پاییز ۱۳۸۸ از ۵ تشکل اقتصادی مادر دعوت شد مستندات خود درباره موانع و مشکلات اداره بنگاهها در ایران را به مرکز پژوهش‌ها ارائه کنند. با روش پژوهش داده - بنیاد از منابع ارسالی تشکلهای مادر، مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار ایران به صورت موانع مشترک اداره بنگاهها در همه حوزه‌های کاری در سراسر ایران شناسایی شد. فهرست اولیه مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار ایران طی زمستان ۱۳۸۸ تا بهار ۱۳۸۹ با کمک مدیران ۸۰ تشکل اقتصادی سراسری و با روش دلفی ملی سه مرحله، استخراج شدند.

از پاییز ۱۳۸۹ پرسشنامه پایش محیط کسب‌وکار، شامل ۲۲ مؤلفه ملی محیط کسب‌وکار ایران در پایان هر فصل برای بیش از ۹۰۰ تشکل اقتصادی شناسایی شده در سراسر کشور با نمایر ارسال می‌شود. در این پرسشنامه از مدیران تشکلهای اقتصادی خواسته می‌شود ارزیابی خود از وضعیت هر یک از مؤلفه‌های ۲۲گانه را در فصل مورد بررسی با اختصاص کیتی بین ۱ (بهترین ارزیابی و حالی که مؤلفه مورد نظر لخلال خاصی در اداره یا عملکرد بنگاه ایجاد نمی‌کند) تا ۱۰ (بدترین ارزیابی و حالی که شدت لخلال آن مؤلفه در عملکرد یا اداره بنگاهها، بنگاهها را در معرض تعطیلی قرار داده است) ارائه دهند. در پردازش نظرات رسیده سهم امثال متنوع تشکل و سهم بخشی متنوع تشکل از تولید ناخالص داخلی به عنوان دو وزن در تهیه میانگین نهایی ارزیابی تشکلهای هر استان و کل کشور، لحاظ می‌شود.

نتایج و پیام‌های گزارش‌های پایش برای سیاستگذاری

در طول ۱۲ دوره گزارش فصلی محیط کسب‌وکار، مجموعاً ۹۲۸ تشکل اقتصادی با تکمیل پرسشنامه‌های این مطالعه، تلاش کرده‌اند مطالبات و نیازهای خود به سیاستگذاری و قانونگذاری را به اطلاع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسانند. ناظران و مشاوران علمی این مجموعه مطالعه، از برآیند پاسخ‌های رسیده، نتایج زیر را قابل استحصال دانسته‌اند:

۱. مهمترین مانع در اداره بنگاهها از نظر تشکلهای مشارکت‌کننده، دسترسی به منابع مالی است.
۲. زیرساخت‌های اقتصادی نظیر برق و جاده امروزه دیگر مانع بزرگی برای اداره بنگاهها نیستند و در کشور، بخش بزرگی از مشکلات اقتصادی به جای گسترش زیرساخت‌ها، نرم‌افزارهای لازم برای توسعه، نظیر سازوکارهای تأمین مالی و سازوکارهای تضمین حقوق مالکیت، به‌ویژه از طریق بهبود و کارآمدی دستگاه قضایی، تقویت شوند.
۳. تشکلهای اقتصادی مشارکت‌کننده از برخی استان‌ها نظیر کهگیلویه و بویراحمد آذربایجان غربی، همدان و خراسان جنوبی یا میانگین‌های وزنی بالاتر از ۷/۵ (از ده) مجموعاً نسبت به تشکلهای مشارکت‌کننده از سایر استان‌ها ارزیابی‌های بدتری از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار ارائه می‌دهند که این مسئله تحقیق و پیگیری بیشتری می‌طلبد.
۴. برخی موانع اداره بنگاهها در طول ۲ سال منتهی به تابستان ۱۳۹۲ به تدریج بدتر ارزیابی شده‌اند: نظیر تحریم‌های اقتصادی و نوسان در قیمت مواد اولیه.
۵. در طول سه سال گذشته، تشکلهای اقتصادی فعال در بخش خدمات با میانگین ۷/۱۵، ارزیابی نسبتاً بدتر و تشکلهای اقتصادی فعال در بخش کشاورزی با میانگین ۵/۹۹، ارزیابی نسبتاً بدتری از مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار ارائه کرده‌اند. میانگین ارزیابی تشکلهای فعال در بخش صنعت نیز ۷/۱۱ (از ده) بوده است.

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

**حمایت از بنگاه های کسب و کار متوسط و کوچک برای دستیابی
به تولید محصولات و خدمات بر اساس "ظرفیت اسمی"**

**– برآوردها نشان می دهد هم اکنون بیش از پنجاه هزار بنگاه
کسب و کار متوسط و کوچک با "کمتر از ۳۰ درصد ظرفیت
اسمی" فعالیت میکنند**

**– کمک به توسعه "کسب و کارهای موجود" به مراتب آسان تر و
کم هزینه تر از ایجاد "کسب و کارهای جدید" است**

– قانون استفاده از حداکثر ظرفیت های تولیدی کشور

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

کمک به راه اندازی طرح های کسب و کار در مرحله "قبل از بهره برداری" در راستای تکمیل مراحل راه اندازی کسب و کار

- آسیب شناسی طرح های کسب و کاری که در مرحله "قبل از بهره برداری" هستند و شناخت "قوت ها"، "ضعف ها"، "تهدیدها" و "فرصت ها"ی فراروی هر بنگاه کسب و کار
- حمایت های نرم افزاری و سخت افزاری از بنگاه های کسب و کار و کمک به بهبود امور درون و برون سازمانی کسب و کار
- طراحی سازو کارهای مدیریت بهینه کسب و کارها بر اساس "نقشه راه توسعه اشتغال و سرمایه گذاری"

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی

– نتایج پژوهش های میدانی نشان میدهد که بطور میانگین، حداکثر عمر کسب و کارهای کوچک و خانگی در ایران "۱۱ ماه" است

– سازماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (توسعه پشتیبان های مشاغل خانگی)

– کمک به ایجاد صندوق مردمی تامین اعتبارات کسب و کارهای خرد و خانگی و حمایت از کارآفرینان نوپا

طرح سازماندهی و ساماندهی

شرکت های عامل چهارم

توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی

(خوشه سازی و شبکه سازی در

کسب و کارهای خرد و خانگی)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خردو خانگی)

یکی از مهمترین مسائل و مشکلات بنگاههای کوچک و متوسط در کشور، محدودیتهایی است که به خاطر اندازه کوچک به آنها تحمیل می شود. از آنجایی که این بنگاهها با برنامه ریزی صحیح می توانند به یکی از عوامل اصلی توسعه اقتصادی کشور تبدیل شوند، لذا برنامه ریزی برای توسعه و تقویت آنها از اهمیت بالایی برخوردار می شود. یکی از بهترین راهکارهای ارائه شده برای حل مشکلات بنگاههای کوچک و متوسط راهکار خوشه سازی و تجمیع آنها در قالب خوشه است. با تجمیع این شرکتها امکان استفاده از تجربیات و امکانات همدیگر، امکان ایجاد امکانات مشترک و انجام امور به صورت اشتراکی به وجود می آید. در کنار این عوامل بحث انتقال سریع دانش و نوآوریهای موجود در خوشه نیز یکی از مزایای اصلی آن است. لذا می توان گفت که خوشهها در حوزههای مختلف عملکرد شرکتها تاثیر گذار بوده و موجب ایجاد مزیتهای یک بنگاه بزرگ برای بنگاههای کوچک و متوسط می گردند. بنابراین، با تشکیل خوشه و تجمیع این شرکتها، این بنگاهها هم می توانند از مزیتهای بنگاههای کوچک و متوسط بهره مند گردند و هم امکان دستیابی به امکانات و مزیتهای بنگاههای بزرگ را کسب می کنند. آنچه مسلم است در اکثر کشورهای دنیا، صنایع کوچک و متوسط با مزایایی که از طریق خوشه سازی کسب کرده اند، توانسته اند به عنوان مهمترین بخش اقتصاد مطرح شوند. در صورتی که در کشور ما نه تنها صنایع کوچک نتوانسته اند در اقتصاد ملی به عنوان یک بخش تاثیرگذار مطرح باشند، بلکه در صورتی که به ایجاد بهبود در عملکرد این بخش توجه نشده و حمایتهای لازم از آنها صورت نگیرد، بخش اعظمی از توان بالقوه ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد کشور، قابلیت خود را از دست داده و رو به نابودی خواهد نهاد.

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

نکته جالب توجه آن است که "پرداخت تسهیلات وام به صاحبان مشاغل خانگی" و "اعطای مجوز قانونی به صاحبان مشاغل خانگی" قبل از ابلاغ قانون یادشده هم توسط صندوق مهرامام رضا(ع) و اتحادیه های صنفی انجام میشده است. بنابراین به نظر میرسد نیت اصلی قانونگذار از تصویب این قانون فوق الاشاره، پیش از آنکه تاکید بر ادامه روش های سنتی گذشته باشد، "ساماندهی و سازماندهی کسب و کارهای خانگی و توسعه کارآفرینی خانوادگی" می باشد و گرنه ادامه دادن به شیوه های قبلی حمایت از مشاغل خانگی هیچ نیازی به قانون جدید نداشت

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

بررسی ها نشان می دهد کسب و کارهای خانگی در صورتی می توانند ماندگار باشند که در قالب شبکه ها و خوشه ها سازماندهی شوند. شبکه سازی در کسب و کارهای خانگی علاوه بر آنکه به پایداری آنها کمک شایان توجهی خواهد نمود، به "برندسازی" و افزایش کیفیت و توان رقابتی محصولات و خدمات ناشی از این نوع از کسب و کارها نیز می انجامد

رویکردها و راهبردهای اصلی توسعه کارآفرینی و اشتغال

خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی

- نتایج پژوهش های میدانی نشان میدهد که بطور میانگین، حداکثر عمر کسب و کارهای کوچک و خانگی در ایران "۱۱ ماه" است
- سازماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (توسعه پشتیبان های مشاغل خانگی)
- کمک به ایجاد صندوق مردمی تامین اعتبارات کسب و کارهای خرد و خانگی و حمایت از کارآفرینان نوپا

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

• طرح پیشنهادی :

• با عنایت به مراتب فوق الذکر؛ "طرح ایجاد شرکت های عامل چهارم ساماندهی کسب و کارهای خانگی به منظور هدایت بهینه منابع مالی و در راستای کمک به توسعه کارآفرینی و اشتغال در حوزه کسب و کارهای خانگی پیشنهاد می شود

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خردو خانگی)

- در این طرح وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به عنوان **"عامل اول"** وظیفه سیاستگذاری و نظارت عالی بر ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی را بر عهده دارد. وزارتخانه ها و سازمان های تخصصی مربوطه به عنوان **"عامل دوم"** وظیفه اعطای مجوزهای قانونی مربوط به مشاغل خانگی و نظارت های میدانی و پیمایشی را عهده دار هستند، بانک ها و موسسات مالی و اعتباری به عنوان **"عامل سوم"** به حمایت مالی از صاحبان مشاغل خانگی می پردازند و نهادهای مردمی یادشده به عنوان **"عامل چهارم"** نسبت به ساماندهی، سازماندهی و مدیریت امور **"خانه های کار"** اقدام می نمایند.

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- در این طرح، این نهادهای مردمی به عنوان شرکت های عامل چهارم ساماندهی و سازماندهی کسب و کارهای خانگی محسوب می شوند

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- عوامل چهارگانه فوق الذکر به منظور هدایت بهینه و نظام مند و کارشناسانه کسب و کارهای خانگی و خوشه سازی و شبکه سازی در این حوزه در نظر گرفته می شوند و به توسعه مشاغل خانگی با رویکرد علمی و عملی اقدام می نمایند. در واقع همه عوامل چهارگانه اشاره شده با هم همکاری و همراهی و همیاری می نمایند تا "خانه های کار" در کشور به نظام و مدل اقتصادی قابل قبولی دست یابند

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- نکات اصلی در طرح مورد اشاره عبارتند از
- الف: به رسمیت شناختن نهادهای مردمی معتبری که در جامعه از اعتبار و وجاهت برخوردار هستند و توانایی مدیریت کسب و کارهای خانگی را دارا هستند و آموزش آنها و اعطای تسهیلات به آنان به منظور شناسایی و راهبری "خانه های کار"

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- وظایف و رسالت های شرکت های عامل چهارم:
- ارائه طرح های کارآفرینانه در حوزه کسب و کارهای خرد و خانگی

- شناسایی خانه های کار
- ارائه آموزش های کارآفرینی و مهارتی
- تامین ابزار کار و مواد اولیه
- تقسیم کار
- نظارت بر انجام کار
- استانداردسازی و برندسازی
- بازاریابی و فروش

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

• برخی از این نهادها عبارتند از:

• -تعاونی های فعال و موفق شهری،روستایی و عشایری(خوشبختانه انواع و اقسام تعاونی های تخصصی و موضوعی در کشور وجود دارند که بخش اعظمی از اهداف آنها کارآفرینی و اشتغال برای اعضایشان می باشد)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خردو خانگی)

- شرکت های سهامی زراعی (این گونه از شرکت ها در تمام روستاهای کشور ایجاد شده است و مدیریت یک پارچه سازی اراضی کشاورزی را برعهده دارند)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- **شرکت های کشت و صنعت (این نوع از شرکت ها در همه استان های کشور از پایگاه و جایگاه بسیار خوبی برخوردار هستند و توانایی های فنی، مهندسی و صنعتی بسایر با ارزشی دارند)**

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- انجمن های اجتماعی، فرهنگی و **NGO** های اقتصادی (خوشبختانه هم اکنون تعداد زیادی از این تشکل ها بصورت فعال در کشور وجود دارند که در برخی از موارد اعضای آنها هم بیکار هستند و توان راهبری و هدایت کسب و کارهای خانگی توسط این تشکل ها وجود دارد)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- - گروه های همیار و گروه های خودیار (این گروه ها توسط سازمان های حمایتی برای مددجویانشان ایجاد شده است)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- -آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای (هم اکنون تعداد زیادی آموزشگاه فنی و حرفه ای مورد تایید سازمان آموزش و فنی و حرفه ای در کشور فعالیت می نمایند که این آموزشگاه در هدایت و راهبری کسب و کارهای خانگی بویژه در کسبو کارهای خانگی مبتنی بر فناوری اطلاعات نقش بسزایی می توانند داشته باشند)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- - موسسات مشاوره شغلی و کاریابی (هم اکنون بیش از ۷۰۰ موسسه مشاوره شغلی و کاریابی فعال در کشور وجود دارند که با وظایف و برنامه های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در حوزه کارآفرینی و اشتغال آشنایی کامل دارند و از توانایی های کافی برای مدیریت کسب و کارهای خانگی برخوردار هستند)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- پایگاه های مقاومت بسیج (هم اکنون پایگاه های مقاومت بسیج در تمام شهرها، روستاها و عشایر بصورت شبکه ای فعالیت می نمایند و تعداد زیادی از اعضای آنها هم بیکار هستند و دارای قابلیت های فراوانی برای آموزش، نظارت و پشتیبانی کسب و کارهای خانگی می باشند)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- - سایر نهادهای مورد تایید وزارتخانه ها، سازمان ها و نهادهای عضو ستاد ساماندهی و حمایت از کسب و کارهای خانگی

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- (یادآوری) عوامل چهارگانه فوق الذکر به منظور هدایت بهینه و نظام مند و کارشناسانه کسب و کارهای خانگی و خوشه سازی و شبکه سازی در این حوزه در نظر گرفته می شوند و به توسعه مشاغل خانگی با رویکرد علمی و عملی اقدام می نمایند. در واقع همه عوامل چهارگانه اشاره شده با هم همکاری و همراهی و همیاری می نمایند تا "خانه های کار" در کشور به نظام و مدل اقتصادی قابل قبولی دست یابند

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- **ترویج و تبلیغ فرهنگ کارآفرینی خانوادگی با رویکرد شبکه سازی و خوشسازی از طریق رسانه های دیداری، شنیداری و نوشتاری**

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- ب: انعقاد تفاهم نامه همکاری با نهادهای فوق
الاشاره (خوشبختانه همه نهادهای مذکور دارای اتحادیه و سندیکاهای فعال می باشند)

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- ج: برگزاری کارگاه های آموزشی مناسب برای آنان و تبیین و تفهیم مدل ها و شیوه های مدیریت و راهبری سب و کارهای خانگی برای آنان

تحلیل و بررسی طرح سازماندهی و ساماندهی شرکت های عامل چهارم توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی (خوشه سازی و شبکه سازی در کسب و کارهای خرد و خانگی)

- د: اعطای تسهیلات وام اشتغال زایی به آنان (این نهادهای به عنوان عامل چهارم با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، نظام بانکی و صاحبان مشاغل خانگی همکاری می نمایند و در ادبیات اقتصادی به شرکت های عامل چهارم یا شرکت های مادر تخصصی هم معروف می باشند، بنابراین لازم است بخشی از تسهیلاتی که به آنان اعطاء می شود به عنوان حق عاملیت در اختیارشان قرار گیرد} معمولاً ۵ درصد تسهیلات به عنوان حق عاملیت در اختیار نهاد یادشده قرار میگیرد که با استفاده از آن بتواند هزینه های مدیریت و راهبری امور مربوط به ساماندهی و سازماندهی کسب و کارهای خانگی را تامین نماید)

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

ترویج و توسعه "برند سازی در کسب و کارهای کوچک، متوسط و بزرگ در ایران و حمایت نظام مند و نهادینه از "کسب و کارهای بابرند"

– **برند سازی در کسب و کارها به مفهوم "بقاء" و "ماندگاری" و "اصالت" در کسب و کار است**

– **ترویج و توسعه فرهنگ "برندسازی در انواع کسب و کارها"**

– **طراحی نقشه راه "برندسازی در کسب و کارها" و کمک به ایجاد رویکرد ملی و اجتماعی در حوزه "برندینگ"**

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

ترویج و توسعه کسب و کارهای دانش بنیان و حمایت از کسب و کارهای مبتنی بر ابداع، اختراع، خلاقیت و نوآوری

– برآوردها نشان می دهد کسب و کارهای دانایی محور (دانش بنیان) بیش از ۳۰۰۰ درصد ارزش افزوده ایجاد مینمایند

– کمک به ایجاد و توسعه تعاونی های دانش بنیان

– طراحی ساز و کارهای علمی و عملی “از ایده تا پدیده” در کسب و کارهای نوظهور

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برنامه ریزی و اقدام برای
استقرار "نظام کار شایسته" در بازار کار ایران

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برنامه ریزی و اقدام

برای استقرار "نظام جامع بهره وری" در بازار کار ایران

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برنامه ریزی و اقدام

برای ایجاد تناسب بین "آموزش های رسمی و غیر رسمی" با بازار
کار در ایران

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام
برای گسترش "کار آفرینی های توسعه ای" به جای "کار آفرینی
های قهری" در ایران

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام
برای ارائه بسته جامع قوانین مدیریت بازار کار در ایران
اصلاح قانون کار

اصلاح قانون تامین اجتماعی

اصلاح قانون بیمه بیکاری

تصویب قانون کارشایسته

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام

برای توانمندسازی کارجویان از طریق عملیاتی نمودن طرح ها و

برنامه های گسترده "اشتغال پذیری"

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام
برای ایجاد "شورای عالی بهبود فضای کسب و کار
و توسعه کار آفرینی"

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام

برای ایجاد "پنجره واحد کسب و کار در تمام استان ها و
شهرستان ها در راستای تسهیل و تسریع فرایند صدور مجوزهای
کسب و کار"

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام

برای "انتشار و بروز آوری مستمر کتاب جامع راهنمای سرمایه گذاری بصورت ملی، منطقه ای، استانی و شهرستانی"

راهبردها و راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در ایران

برای برنامه ریزی و اقدام

برای “مراکز مشاوره کارآفرینی و کلینیک های کسب و کار”